

Uppföljning av Sveriges implementering av den nationella handlingsplanen för den europeiska barngarantin

Rådets rekommendation om inrättande av en europeisk barngaranti beslutades i juni 2021 och syftar till att förebygga och bekämpa social utestängning. Detta ska ske genom att stödja medlemsstaternas ansträngningar att garantera tillgång till grundläggande samhällstjänster av hög kvalitet och i vissa delar kostnadsfritt för behövande barn. Medlemsstaterna ska ta fram en handlingsplan för genomförandet av rekommendationen och därefter rapportera framstegen till Europeiska kommissionen vartannat år.

Regeringen beslutade om den nationella handlingsplanen för att implementera den europeiska barngarantin i mars 2022. Detta är den första rapporten som följer upp framstegen med implementeringen. Rapporten utgår från den mall som tagits fram av kommissionen som ett stöd till medlemsstaterna.

1. Kontext

Svensk lagstiftning ger förutsättningar för att alla barn ska få faktisk tillgång till de grundläggande samhällstjänster som avses i den europeiska barngarantin. De flesta av tjänsterna är dessutom kostnadsfria, vilket även konstateras i rapporten *Access for children in need to the key services covered by the European Child Guarantee* från European Social Policy Analysis Network (Nelson & Palme 2023), nedan omnämnd som ESPAN-rapporten.

Sveriges mål för fattigdom och minskad utestängning är att antalet kvinnor och män, flickor och pojkar som lever i risk för fattigdom eller social ute-

stängning innan 2030 ska minska med minst 15 000 i förhållande till 2019 års nivå. Av dessa bör minst en tredjedel vara barn.¹

Insatser och långsiktiga strategier för att förbättra situationen för familjer i risk för fattigdom, och därmed även för barn som är i eller riskerar att hamna i social utestängning kräver samordning. För Sveriges del kan de därför återfinnas inom olika politikområden såsom den ekonomiska familjepolitiken, arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken.

Sveriges nationella handlingsplan för att implementera den europeiska barngarantin kan ses som ett verktyg för att samla information och ge en överblick över hur tillgången till de grundläggande samhällstjänsterna som garantin omfattar ser ut samt identifiera var det finns eventuella brister.

Handlingsplanen ger även en samlad blick av vilka åtgärder som pågår inom olika politikområden och vilka som kan kopplas till barngarantins syfte.

Vid framtagandet av denna rapport har två år gått sedan handlingsplanen beslutades. Sedan dess har regeringen beslutat om åtgärder vars syfte kan kopplas till barngarantins syfte, men handlingsplanen som sådan har inte uppdaterats sedan författandet. Dessa åtgärder kan föras in i handlingsplanen vid en eventuell framtida uppdatering.

Den ekonomiska familjepolitikens roll

Vid sidan av de grundläggande samhällstjänsterna finns den ekonomiska familjepolitiken som stärker barnhushållens ekonomi och minskar risken för ekonomisk utsatthet.

Vid en internationell jämförelse ger den svenska familjepolitiken ett omfattande stöd till barnfamiljer. Den ekonomiska familjepolitiken består av generella och behovsprövade bidrag (t.ex. barnbidrag respektive bostadsbidrag) samt försäkringar (t.ex. föräldraförsäkringen). Den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap. I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner hushåll med barn som berörs av den ekonomiska familjepolitiken och den är särskilt betydelsefull för ensamstående kvinnor med två eller flera barn.

---

¹ Sveriges nationella mål för att bidra till EU-målen på det sociala området 2030, sid 157 prop. 2021/22:100

Att föräldrar förvärvsarbetar spelar en avgörande roll för att undvika ekonomisk utsatthet, men den ekonomiska familjepolitiken bidrar till att stärka barnfamiljers ekonomiska standard. Att minska risken för ekonomisk utsatthet är betydelsefullt för att minska andelen barn som kan riskera att begränsas i tillgången till de grundläggande samhällstjänster som omnämns i den europeiska barngarantin.

Nationella strategier

Som beskrivs i den svenska handlingsplanen är nationella strategier och mål viktiga verktyg i regeringens arbete. Några av strategierna som har tydlig koppling till den europeiska barngarantins mål och syfte beskrivs i handlingsplanen. Ytterligare en strategi som inte omnämns i handlingsplanen men som har koppling till barngarantins syfte är en samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering under 2012–2032. Barn som tillhör nationella minoriteter är en grupp som lyftes som särskilt sårbar i den nationella handlingsplanen, varför strategin för romsk inkludering är särskilt viktig att lyfta i sammanhanget.

Den tjugoåriga strategin för romsk inkludering ska ses som en förstärkning av minoritetspolitiken som gäller för de fem nationella minoriteterna. Det övergripande målet för den tjugoåriga strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som inte är rom. Målgruppen är framför allt de romer som befinner sig i ett socialt och ekonomiskt utanförskap och är utsatta för diskriminering.

Strategin innehåller flera verksamhetsområden: utbildning, arbete, bostad, hälsa, social omsorg och trygghet, kultur och språk samt civilsamhällets organisering. Arbetet ska präglas av romskt deltagande och inflytande. Strategin utgår från de mänskliga rättigheterna och särskilt från principen om icke-diskriminering. Kvinnor och barn är särskilt prioriterade.

Exempel på insatser som bland annat träffar målgruppen barn och unga är att regeringen har gett Statens skolverk och Socialstyrelsen i uppdrag att säkerställa att lämplig utbildning tas fram och görs tillgänglig 2022–2024 för personer med romsk språk- och kulturkompetens för arbete inom förskola, förskoleklass, skola, fritidshem, vuxenutbildning och socialtjänst eller hälso- och sjukvård.

Regeringen har även gett Forum för levande historia, som är en myndighet med uppdrag att främja demokrati, mänskliga rättigheter och alla människors lika värde, i uppdrag att under 2022–2023 kartlägga kunskapen om antiziganism i grundskolan och gymnasieskolan samt föreslå insatser för att motverka antiziganism. Uppdraget redovisades i mars i år, 2024.

Nya åtgärder som kan kopplas till den europeiska barngarantins syfte

Sedan den svenska handlingsplanen om implementering av den europeiska barngarantin beslutades i mars 2022 har regeringen tagit initiativ till nya åtgärder vars syfte korrelerar med barngarantins.

Ett exempel på en ny åtgärd som kan kopplas till barngarantins syfte är fritidskortet. Fritidskortet ska ge barn och unga ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv. Fritidskortet för barn och unga är avsett att omfatta alla barn och unga i åldrarna 8–16 år. Särskilt barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll ska genom fritidskortet få utökade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. Uppdraget om att arbeta fram hur ett statligt fritidskort för barn och unga ska fungera finns närmre beskrivet under fråga 7k i avsnitt 3.1.

Ytterligare ett exempel på en ny åtgärd är den satsning på skolsociala team som finns närmre beskrivet under fråga 7b i avsnitt 3.1. Skolsociala team är ett sätt för skolan och socialtjänsten att arbeta tillsammans för att skapa en lugn och trygg skolmiljö och för att öka elevers närvaro i skolan.

Regeringen har även gett Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) ett uppdrag att ta fram kunskap om insatser riktade mot unga med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning som varken arbetar eller studerar. Uppdraget (S2023/01041) ska redovisas till regeringen senast den 15 november 2024.

Fler exempel på nya åtgärder är redovisade under avsnitt 3, *åtgärder under uppföljningsperioden*.

Samråd och förankring

Arbetet med den nationella handlingsplanen koordineras inom Regeringskansliet av Socialdepartementet, enheten för socialtjänst och funktionshinderspolitik, där också den nationella koordinatören för den europeiska barngarantin har sin tillhörighet. Alla berörda enheter inom

Socialdepartementet och alla berörda enheter vid andra departement är däremot också involverade i arbetet. Det innebär att alla berörda delar av Regeringskansliet som arbetar med och ansvarar för de grundläggande samhällstjänster som barngarantin omfattar har varit delaktiga i framtagandet av handlingsplanen och denna första rapportering.

Det finns idag en rad befintliga samrådsförfaranden inom Regeringskansliet. Berörda intressenter ingår ofta i referensgrupper och inom utredningsväsendet ges dessa möjlighet att framföra synpunkter på utredningsförslag genom remissförfarandet på sina respektive områden. Det förekommer också att regeringen bjuder in till hearings för att föra dialog kring specifika frågeställningar. Detta möjliggör en kontinuerlig dialog mellan civilsamhälle, myndigheter och regeringen.

Den ursprungliga handlingsplanen och den här rapporten har förankrats med berörda myndigheter och civilsamhälle genom denna form av dialogmöten. Vid de dialogmöten som har genomförts har dessa parter haft möjlighet att inkomma med synpunkter på rapportens innehåll och utformning.

Det samråd som skett med representanter från civilsamhällesorganisationer genom *Barnrättsdelegationen* har möjliggjort inhämtande av ett barnrättsperspektiv på rapportens innehåll. Barnrättsdelegationen är ett forum för dialog mellan regeringen och civilsamhällesorganisationer i Sverige som arbetar med barnets rättigheter nationellt och internationellt. Dialogen syftar till ett systematiskt utbyte av kunskap och erfarenheter med målet att höja kvaliteten i regeringens beslutsunderlag.

Sveriges barnrättspolitik

I Sverige är barnrättspolitikens sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som rör barn. Målet för barnrättspolitikens är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Målet grundar sig bl.a. i de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att driva på genomförandet av barnkonventionen samt att bilda opinion. Barnombudsmannen ska företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån barnkonventionen samt uppmärksamma brister i tillämpningen av densamma.

Samråd med barn

För att inhämta barns direkta synpunkter i författandet av denna rapport, har samråd mellan en grupp ungdomar och Sveriges socialtjänstminister ägt rum med hjälp av Barnombudsmannen. Vid ett förmöte fick ungdomarna möjlighet att lyfta vad de själva hade för förkunskap om barngarantin och vilka delar de ansåg som de viktigaste i barngarantin, utifrån sina egna perspektiv. Det centrala som framkom var att ungdomarna inte hade någon kännedom om barngarantin sedan tidigare samt att barns boendesituation i Sverige ansågs vara det mest angelägna att diskutera. Barngarantins spridning bland målgruppen samt boendefrågan var således de huvudsakliga diskussionspunkterna vid det uppföljande samrådet med ungdomarna.

Ungdomarna framhöll att det hade varit hjälpsamt om åldersanpassad information om barngarantin fanns att hitta online, på liknande sätt som information om barnkonventionen finns tillgänglig. Vidare bekräftade ungdomarna bilden av vilka konsekvenser som följer av att leva i otrygga eller ansträngda bostadssituationer som känns igen från flera tidigare utredningar. Som exempel kan Barnombudsmannens rapport *Inget rum för trygghet – barn och unga om vräkning och hemlöshet* (2016) nämnas. Ungdomarna beskrev konsekvenser som skär genom många livsplan, med svårigheter till återhämtning, studiero och socialt umgänge som exempel. Otrygghet, skam, ångest och oro lyftes som exempel på negativa känslor kopplat till frågan. Det är viktigt att framhålla att barnens röster i denna rapport inte är representativa för samtliga barn i Sverige och att resultatet därför inte kan generaliseras.

Som en del i arbetet med att inhämta barns direkta synpunkter bör även nämnas att Sverige har en lång erfarenhet av att följa upp barns välfärd. Sedan år 2001 genomför SCB Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF) i vilken barn (12–18 år), själva får besvara frågor kring bland annat sina upplevelser av situationen i skolan, vad de gör på fritiden, relationen till kamrater och föräldrar samt kring familjens ekonomiska situation. Frågorna och svaren kan även kopplas till information om föräldrars sysselsättning, utbildning och ekonomi samt till hushållets sam-

mansättning. Sedan 2023 har undersökningen utvidgats till att omfatta frågor till ca 30 000 barn. Resultatet från den senaste undersökningen redovisades i slutet på mars 2024.

2. Särskilt behövande barn i Sverige

När det gäller barn i otrygga familjesituationer lyftes i handlingsplanen för Sveriges vidkommande särskilt barn som lever med någon förälder med funktionsnedsättning, psykisk ohälsa, kronisk sjukdom eller missbruksproblematik. Även barn som lever i familjer där det förekommer våld är utsatta. Inte minst gäller detta barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Ytterligare en grupp som lyftes fram var barn som tillhör nationella minoriteter och hbtqi. Vidare uppmärksammades asylsökande barn, barn som nyligen invandrat till Sverige från utomeuropeiska länder och ensamkommande barn. Barn som saknar nödvändiga tillstånd att vistas i Sverige ansågs också vara en utsatt grupp. Barn i nu nämnda livssituationer behöver beaktas i varje analys av behövande barn och i de åtgärder som vidtas.

Ensamförsörjande föräldrar och särskilt mödrar, har en ekonomiskt sårbar situation. Detta påverkar barnets förutsättningar att få tillgång till vissa av de grundläggande samhällstjänsterna, t.ex. adekvat boende.

År 2022 levde ca 441 000 barn i familjer i risk för fattigdom eller social utestängning vilket är en minskning med 69 000 barn jämfört med 2019.

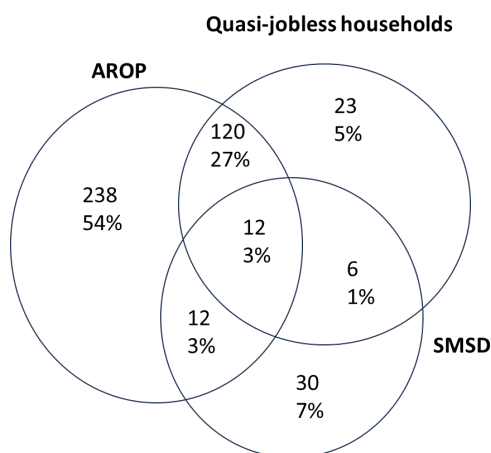
Antal och andel barn 0–18 år i risk för fattigdom eller social utestängning

	2019	2020	2021	2022
Antal	510 000	453 000	437 000	441 000
Andel	23,0	20,2	19,7	19,9

Källa: EU-SILC

För majoriteten av de 441 000 barn som lever i familjer i risk för fattigdom eller social utestängning i Sverige är orsaken risk för fattigdom. I följande figur redovisas fördelningen av antal respektive andel barn i familjer i risk för fattigdom eller social utestängning enligt de tre delindikatorerna risk för fattigdom (AROP), hushåll med låg arbetsintensitet (quasi-jobless households) respektive allvarlig materiell och social fattigdom (SMSD).

Fördelning av antal respektive andel barn i familjer i risk för fattigdom eller social utestängning enligt de tre delindikatorerna, tusental respektive procent, 2022

Källa: EU-SILC

Andel barn i risk för fattigdom år 2022 baseras på EU-SILC avser inkomststoppgifter för 2021. Skattningar av risk för fattigdom baserad på nationella inkomststoppgifter för år 2022 visar dock på en minskad andel barn i risk för fattigdom jämfört med inkomståret 2021. Noteras kan att måttet risk för fattigdom är ett relativt mått även benämnt relativt låg ekonomisk standard². Det innebär att en generell inkomstökning för alla i samhället inte nödvändigtvis minskar antalet i risk för fattigdom. För att andelen i risk för fattigdom ska minska krävs att de med låga inkomster får en större inkomstökning än de som befinner sig ovanför fattigdomsgränsen.

Barn i kriminella miljöer

Sedan handlingsplanen beslutades har barns och ungas kopplingar till kriminella nätverk uppmärksammats allt mer. Barn och unga som växer upp i områden där kriminella har stort inflytande löper en ökad risk att utnyttjas och involveras i kriminalitet. De kriminella nätverken drar sig inte för att utnyttja barn och unga och det grova våldet kryper längre ner i åldrarna med allt yngre som både gärningspersoner och brottsoffer. Detta är viktigt att

---

² Relativt låg ekonomisk standard definieras som att den ekvivalerade disponibla hushållsinkomsten för ett hushåll är lägre än 60 procent av medianen för den ekvivalerade disponibla inkomsten i hela befolkningen.

nämna i samband med den europeiska barngarantin eftersom barn i kriminella miljöer ofta befinner sig i social utestängning.

Det samlade brottsförebyggande arbetet behöver bedrivas lika systematiskt som det brottsbekämpande arbetet. Förebyggande och främjande insatser måste sättas in tidigt och på ett samordnat sätt för att främja en gynnsam utveckling hos barn och unga. Det brottsförebyggande arbetet är komplext och regeringen behöver vidta insatser på både kort och lång sikt. Det pågår ett stort antal olika processer inom Regeringskansliet som syftar till att förhindra att barn och unga dras in i kriminalitet.

Nedan följer ett antal exempel på brottsförebyggande åtgärder som har bäring på barngarantin.

Regeringen genomför satsningar för att stärka föräldraskapsstödet. Regeringen har gett länsstyrelser i län med utsatta områden, särskilt utsatta områden och riskområden som har identifierats av Polismyndigheten ett uppdrag att under 2023–2026 erbjuda stöd till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer i att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd i föräldraskapet till föräldrar (Fi2021/02746). Uppdraget ska bidra till att bekämpa och förebygga kriminalitet bland barn och unga.

Regeringen har även gett Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att betala ut och följa upp en satsning på statsbidrag om 375 miljoner kronor både år 2023 och 2024 till kommuner och regioner för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser.

Regeringen startar även ett pilotprojekt med förstärkningsteam inom socialtjänsten. Syftet är att stötta socialtjänsten i särskilt utsatta kommuner och att förstärkningsteamerna ska bidra till att motverka att fler barn och unga dras in i kriminalitet.

Slutligen har regeringen gett ett antal myndigheter i uppdrag att inrätta en samverkansstruktur (Bob) för ett sammanhållet arbete med barn och unga i grov kriminalitet, som länkar samman arbetet på nationell, regional och lokal nivå (Ju2023/02529). Syftet är att motverka att barn och unga hamnar i grov kriminalitet och att effektiva och ändamålsenliga åtgärder vidtas när barn och unga begår grova brott.

Våldsutsatta barn

Även barn som lever i familjer där det förekommer våld riskerar att drabbas av social utestängning. Våldet ger allvarliga konsekvenser i många olika delar av ett barns liv. Kopplat till barngarantins syfte och mål är det viktigt att lyfta konsekvenser så som avbruten skolgång eller brist på adekvat boende i de fall barnet och barnets familj tvingas fly från en våldsutövande förälder.

Barn har rätt till skydd mot alla former av våld och övergrepp, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Att förhindra att våld över huvud taget uppstår eller upprepas, är den huvudsakliga utgångspunkten för regeringens tioåriga nationella strategi för att motverka och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld är ett av de mest prioriterade områdena i strategin och det åtgärdsprogram som gäller för 2021–2023. I genomförandet av strategin ska ett barnrättsperspektiv beaktas och en av de fyra politiska målsättningarna i strategin är förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn.

Just nu pågår ett arbete med ett nytt åtgärdsprogram som ska gälla 2024–2026. Det våldsförebyggande arbetet kommer fortsatt att vara i fokus för arbetet, liksom att erbjuda våldsutsatta barn det skydd och stöd de har rätt till.

Att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är prioriterat inom jämställdhetspolitiken. Regeringen satsar genom jämställdhetspolitiken drygt 600 miljoner kronor under 2024 inom området.

Under uppföljningsperioden har regeringen vidtagit flera åtgärder med syfte att stärka skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn. Under mål 10a i avsnitt 3, beskrivs bland annat departementspromemorian *Stärkt hyresrättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor* (Ds. 2023:18) samt en bestämmelse från och med 1 april 2024 som innebär att barn som placeras i skyddat boende får rätt till hälsoundersökning, rätt till skola i vistelsekommunen samt samma rätt till skolskjuts som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

I januari 2023 överlämnades betänkandet *En uppväxt fri från våld – en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn* (SOU 2022:70). Där finns förslag på en tioårig strategi för att förebygga och

bekämpa våld mot barn. Förslagen i betänkandet utgår från barnkonventionen och barns röster om att vara barn och våldsutsatt. Betänkandet har remitterats till ett stort antal remissinstanser och bereds nu inom Regeringskansliet. Betänkandets förslag utgör en viktig grund för regeringens arbete för att bekämpa alla former av våld mot barn.

3. Åtgärder under uppföljningsperioden

I bilaga 3 i den svenska handlingsplanen presenterades pågående åtgärder inom de olika delområdena som barngarantin omfattar. I följande avsnitt redovisas de åtgärder där framsteg har gjorts och vilka förändringar som har skett. Även om en viss åtgärd kan stödja implementeringen under flera delområden redovisas framstegen enbart under ett delområde. Dessutom redovisas vissa helt nya åtgärder vars syfte korrelerar med barngarantins syfte och som därmed skulle kunna vara en del av handlingsplanen.

Vissa i handlingsplanen omnämnda åtgärder redovisas inte särskilt i denna rapport. Anledningen till det är att arbete med åtgärderna fortfarande pågår eller att det ännu inte tagits ställning till om vidare åtgärder ska vidtas.

3.1 Förskola, barnomsorg, utbildning och skolbaserade aktiviteter

Nulägesrapport från ESPAN

Barn ska från och med ett års ålder erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga med ett annat barn ska erbjudas förskola under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan. Förskolan är avgiftsbelagd. Avgiften baseras på en procentsats av hushållets samlade inkomst upp till ett inkomsttak. Det betyder att ju mer hushållet tjänar desto högre kan avgiften bli, men bara upp till en viss inkomst. Månadsavgiften för förskola har en maxtaxa om 1 645 SEK för det första barnet, 1 097 SEK för det andra barnet och 548 SEK för det tredje barnet. Från och med det fjärde barnet är förskola kostnadsfritt. Dessutom har alla barn rätt till 525 timmar kostnadsfri förskola per år från och med augusti det år barnet fyller tre, s.k. allmän förskola.

Eftersom avgiften för förskola och allmän förskola baseras på vårdnadshavarens inkomster innebär det att barn från familjer som helt

saknar inkomst inte betalar någon avgift alls. Obligatorisk förskoleklass som vanligtvis påbörjas vid sex års ålder samt grundskola, gymnasieskola och motsvarande skolformer erbjuds kostnadsfritt till alla barn. Skolmaterial erbjuds i regel kostnadsfritt i grundskolan. Skoltransport erbjuds kostnadsfritt där behov finns på grund av exempelvis reslängd eller funktionshinder (Nelson & Palme, 2023).

Inkomsttaket för maxtaxan räknas upp årligen enligt en indexering. Efter ESPAN-rapportens publicering har maxtaxan höjts till 1 668 SEK för det första barnet, 1 125 SEK för det andra barnet och 563 SEK för det tredje barnet.

Åtgärder

7a Kartlägga och ta itu med ekonomiska och icke-finansiella hinder för deltagande i förskoleverksamhet och barnomsorg, utbildning och skolbaserade aktiviteter.

Se beskrivna åtgärder för deltagande i förskola under delmål 7e.

Regeringen har i november 2023 beslutat om kommittédirektiv *Varaktigt förbättrad trygghet och studiero i skolan* (dir. 2023:154). En särskild utredare ska utreda och föreslå åtgärder för ett effektivare arbete med trygghet och studiero i skolan. Utredaren ska också lämna förslag om ett nationellt frånvaroregister. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2024.

7b Vidta åtgärder för att förebygga och minska andelen som lämnar skolan med högst grundskoleutbildning, återengagera barn som riskerar att avbryta eller redan har avbrutit skolgången eller yrkesutbildningen.

Regeringen har infört ett nytt statsbidrag till skolhuvudmän för personalkostnader i skolsociala team på 75 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas satsningen uppgå till 250 miljoner kronor årligen. Skolsociala team är ett sätt för skolan och socialtjänsten att arbeta tillsammans för att skapa en lugn och trygg skolmiljö och för att öka elevers närvaro i skolan. Regeringen har även gett ett gemensamt uppdrag till Skolverket och Socialstyrelsen att bl.a. stödja skolhuvudmän och socialtjänst när det gäller att inrätta och organisera sina skolsociala team.

Regeringen har gett Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) ett uppdrag att ta fram kunskap om insatser riktade mot unga med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning som varken arbetar eller studerar. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 15 november 2024 (S2023/01041).

Regeringen har även förlängt det tidigare lämnade uppdraget till myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUUF) att stödja de aktörer, i första hand kommuner, som arbetar i verksamheter som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar. Myndigheten ska även utifrån sin roll som stödfunktion för myndighetssamordning för de nationella aktörer som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar tillvarata det arbete som sker på lokal och nationell nivå och sprida goda exempel. Myndigheten ska fortsatt vara samordnande i den nationella stödfunktionen och i detta uppdrag inhämta kunskaper och erfarenheter från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverket. Uppdraget ska genomföras i nära dialog med Sveriges Kommuner och Regioner. Uppdraget ska slutredovisas 31 mars 2024.

Från och med 2024 har statsbidraget för stärkt kunskapsutveckling förstärkts med 850 miljoner kronor. Statsbidraget betalas ut till kommunala och enskilda huvudmän för förskoleklass och grundskola och kan till exempel användas för att sätta in tidiga stödinsatser, fler särskilda undervisningsgrupper och anställa fler speciallärare.

Den 7 mars 2024 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå hur elevhälsan kan stärkas i syfte att bättre tillgodose elevernas behov. Även regleringen om stödinsatser i skolan ska ses över (dir. 2024:30).

7c Erbjuder inlärningsstöd till barn med inlärningssvårigheter för att kompensera för deras språkliga, kognitiva och kunskapsmässiga brister.

Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har sedan tidigare i uppdrag att ansvara för genomförandet av fortbildning i specialpedagogik för förskollärare, lärare och annan personal som medverkar i undervisningen. I vårändringsbudgeten för 2023 förstärktes satsningen med 5 miljoner kronor och uppdraget till myndigheterna ändrades så att de ska

förstärka innehållet i fortbildningen avseende stöd till barn och elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). Dessutom tillfördes 2,5 miljoner kronor för att SPSM ska nå ut bredare med sitt stöd inom NPF-området.

Skolverket gavs i december 2023 i uppdrag att bland annat se över om de obligatoriska kartläggningsmaterialen i förskoleklassen och bedömningsstöden i årskurs 1 kan förbättras och utvecklas. Syftet är att få en fördjupad bild av elevens kunskaper och ett bättre stöd i vilka arbetsätt och metoder som eleven kan behöva. Regeringen har avsatt 10 miljoner kronor för ändamålet.

Se även 7b om dir. 2024:30.

7d Anpassa inrättningar och undervisningsmaterial för förskoleverksamhet och barnomsorg och andra utbildningsanstalter efter behoven hos barn med funktionsnedsättning, med hjälp av inkluderande undervisnings- och inlärningsmetoder, och i detta syfte säkerställa att kvalificerade lärare och annan utbildningspersonal finns att tillgå, såsom psykologer, talpedagoger, terapeuter och lärarassistenter.

Elevhälsan och utbildningen för elever med intellektuell funktionsnedsättning har stärkts genom förändringar i skollagen (Prop. 2021/22:162). Ändringarna innebär bland annat att elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och i samverkan med lärare och övrig personal. Elevhälsan ska vara en del av skolans systematiska kvalitetsarbete och den ska samverka med hälso- och sjukvården samt socialtjänsten när behov finns. Det ställs krav på att det ska finnas tillgång till specialpedagog eller speciallärare för elevhälsans specialpedagogiska insatser. Det har också införts en garanti för tidiga stödinsatser i svenska, svenska som andraspråk och matematik inom anpassade grundskolan.

Vidare beslutade regeringen den 9 juni 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå hur kunskaperna kan öka om barn och elever med funktionsnedsättning i syfte att bättre och systematiskt kunna följa upp deras villkor och situationen i skolväsendet (dir. 2022:73). I december 2023 överlämnade utredningen sitt slutbetänkande Uppföljning för utveckling – ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola (SOU

2023:95) till regeringen. Utredningen remitteras till och med den 13 maj 2024.

Se även 7b om dir. 2024:30.

7e Införa åtgärder för att stödja inkluderande undervisning och undvika segregerade klasser i förskoleverksamhet och barnomsorg och i skolinrättningar. Detta kan också innebära att behövande barn ges förtur.

En ändring i skollagen enligt förslag i propositionen *Förskola för fler barn* (Prop. 2021/22:132) innebär att det numer är obligatoriskt för kommunerna att erbjuda förskola bland annat till barn som har bott i Sverige under en kort tid. Dessa barn ska, från tre års ålder, erbjudas en reserverad plats på en förskola, även om inte vårdnadshavarna har ansökt om det. Kommunerna ska också sträva efter att ge ett sådant erbjudande till andra barn som har behov av en förskoleplats för att bättre kunna lära sig svenska.

En ändring i skollagen enligt förslag i propositionen *Mer tid till lärande – extra studietid och utökad lovskola* (Prop. 2021/22:111) innebär bland annat att elever i årskurs 4–9 i grundskolan ska erbjudas extra studietid. Under denna studietid ska de kunna få hjälp med läxor och annat skolarbete. Erbjudandet ska omfatta minst två timmar per vecka och deltagandet ska vara frivilligt. Studietiden ska anordnas under eller i direkt anslutning till elevernas skoldag vid den skolenhet som eleven tillhör.

Lovskolan utökades, i samband med ovan nämnda ändring i skollagen, med 25 timmar. Den utökade lovskolan erbjuds elever i årskurs 9 som riskerar att inte uppfylla kriterierna för att få godkänt betyg i ett eller flera ämnen och som därmed riskerar att inte bli behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan.

7g Säkerställa att undervisningsmaterial, inklusive böcker och i förekommande fall skoluniformer tillhandahålls.

Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag i propositionen *Stärkt tillgång till läromedel* (Prop. 2023/24:21) med förslag för att stärka elevernas tillgång till ändamålsenliga läromedel. Från och med 1 juli 2024 kommer det anges i skollagen att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god

kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. Vidare ska skollagen kompletteras med definitioner av begreppen lärobok, läromedel och lärverktyg.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen 2024 en satsning för att förskolor och skolor ska få möjlighet att köpa in fler böcker. Regeringen föreslår även viss kompetensutveckling för pedagogisk personal för att på så sätt stärka elevernas språk-, läs- och skrivutveckling samt matematiska färdigheter. Satsningen på böcker och kompetensutveckling föreslås omfatta 179 miljoner kronor 2024 och därefter beräknas drygt en halv miljard kronor årligen.

7h Tillhandahålla höghastighetsuppkoppling, digitala tjänster och lämplig utrustning som krävs för distansundervisning för att säkerställa tillgång till utbildningsinnehåll online.

Skolverket har fått i uppdrag att ta fram allmänna råd eller rekommendationer om val och användning av lärverktyg i undervisningen, i enlighet med propositionen *Stärkt tillgång till läromedel* (Prop. 2023/24:21). Uppdraget till Skolverket är en insats för att stötta lärarna så att de har goda förutsättningar att göra väl avvägda val av lärverktyg framöver.

Samlad vetenskaplig empiri och beprövad erfarenhet visar att grundläggande färdigheter som relationella förmågor, uppmärksamhet och koncentration samt förmåga att läsa, skriva och räkna bäst förvärvas genom analoga aktiviteter i analoga miljöer. Detta innebär att fokus i de yngre åldrarna bör ligga på fysiska böcker och att digitala lärverktyg först vid stigande ålder kan användas och ge goda effekter, under förutsättning att det görs selektivt, utifrån tydligt vetenskapligt stöd och dokumenterat pedagogiskt mervärde.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 januari 2025

7i Säkerställa transport till förskola, barnomsorg och skolor, där det behövs.

Skoltransport erbjuds som huvudregel kostnadsfritt till barn där behov finns baserat på exempelvis reslängd eller funktionshinder. Några åtgärder finns därför inte i handlingsplanen.

7j Säkerställa lika och inkluderande tillgång till skolbaserade aktiviteter, inbegripet deltagande i skolresor.

I september 2021 utsåg regeringen ett läsråd med fokus på läsfrämjande insatser för barn och unga. Läsrådet inrättas som ett rådgivande organ under Statens kulturråd. Statens kulturråd driver även sedan 2015 en nationell satsning på små barns språk och läsutveckling kallad *Bokstart*. Bokstart bygger på samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola som alla har ett uppdrag att arbeta med små barns språkutveckling.

Regeringen har avsatt 40 miljoner kronor årligen 2024–2026 för en långsiktig satsning på att stärka folkbibliotekens arbete med att främja läsning, där insatser riktade till barn och unga ska prioriteras särskilt. Satsningen ska hanteras av Statens kulturråd och kommer att vara ett sökbart stöd som kommuner, i egenskap av huvudmän för folkbiblioteken, kan söka för att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamheten med fokus på läsfrämjande för barn och unga. Utöver detta föreslår regeringen att läslistor tas fram i syfte att stödja förskolor och skolor vid inköp av böcker. För satsningar på bland annat litteratur till förskolor och skolor, läslistor samt viss kompetensutveckling avsätts ca 180 miljoner kronor för 2024 och därefter beräknas över en halv miljard kronor årligen avsättas.

Regeringen avser att föreslå lagändringar för att elever ska få tillgång till bemannade skolbibliotek. I budgetpropositionen 2024 beräknas att 216 miljoner kronor behöver avsättas år 2025 och därefter 433 miljoner kronor årligen.

Det statliga utvecklingsbidraget till den kommunala kulturskolan förlängs med 100 miljoner kronor per år 2024–2026. Det statliga utvecklingsbidraget som fördelas av Statens kulturråd kan lämnas till bland annat insatser för att nå nya målgrupper samt för att stärka kulturskoleverksamhet i områden med socioekonomiska utmaningar eller i glesbygd.

Enligt en sammanställning gjord av Statens kulturråd för läsåret 2020/2021 nådde kulturskolorna, med stöd av utvecklingsbidraget, 33 000 nya barn och unga. Samma år uppgick bidraget till 100 miljoner kronor, vilket är den nivå som regeringen föreslår i budgetpropositionen 2024.

Statens kulturråd har även ansvar för fördelningen av Skapande skola-bidraget. Bidraget syftar till att ge elever möjligheter att tillsammans med

professionell kulturverksamhet uppleva och utveckla förståelse för kulturens olika uttrycksformer samt utveckla sitt eget skapande.

Utifrån Statens kulturråds sammanställning av redovisningar från skolhuvudmän som beviljades bidrag 2022 senaste rapport uppgick antalet deltagande elever i Skapande skola-projekt under läsåret 2022/23 till totalt 625 912. Vilket motsvarar cirka 50 procent av eleverna i förskoleklass, grundskolan, anpassad grundskola, specialskolan och sameskolan under det aktuella läsåret.

7k Utarbeta en ram för samarbete mellan utbildningsanstalter, lokalsamhällen, aktörer inom socialtjänst och social ekonomi för att stödja inkluderande utbildning, tillhandahålla fritidsverksamhet och möjligheter att delta i idrotts-, fritids- och kulturaktiviteter samt bygga upp och investera i skolinrättningar som centrum för inkludering och deltagande.
--

Se 7b om satsning på skolsociala team.

Regeringen gav i april 2023 E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Statens kulturråd i uppdrag att förbereda och ta fram ett förslag för en digital tjänst och för införandet av ett fritidskort för barn och unga (S2023/01303). Fritidskortet ska ge barn och unga ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv. Särskilt barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll ska genom fritidskortet få utökade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. Fritidskortet för barn och unga är avsett att omfatta alla barn och unga i åldrarna 8–16 år. Fritidskortet bör motsvara ett värde som kan användas som betalning för fritidsaktiviteter som anordnas av tex. idrottsrörelsen, friluftorganisationer och andra organisationer inom civilsamhället och kulturområdet.

I mars 2023 beviljade regeringen även Sveriges Riksidrottsförbund 100 mnkr för att utveckla idrottsverksamhet, främst för barn och unga, i utsatta områden. Insatserna ska ske i områden där det finns förutsättningar för långsiktigt arbete och huvudsakligen i områden där kriminella har en inverkan på lokalsamhället, dvs. de områden som Polismyndigheten bedömer är ”riskområden, ”utsatta” eller ”särskilt utsatta”, samt i direkt angränsande områden med socioekonomiska utmaningar.

3.2 Minst ett mål hälsosam mat per skoldag

Nulägesrapport från ESPAN

Rätten till ett mål kostnadsfri hälsosam mat per skoldag finns i skollagen (2010:800). Enligt skollagen ska eleverna i den obligatoriska grundskolan och motsvarande skolformer utan kostnad erbjudas näringsriktiga måltider.

Barn i åldern 1–6 år har rätt till avgiftsfri barnomsorg och förskola om familjen står utan inkomst. Eftersom lunch och ibland mellanmål erbjuds barn som deltar i barnomsorg och förskola kan även vissa barn i låginkomsthushåll sägas ha tillgång till gratis måltider. När det gäller gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan finns ingen skyldighet för skolan att tillhandahålla skolmåltider. De flesta kommuner (238 av 290) och skolor serverar eller tillhandahåller dock kostnadsfria skolmåltider även till gymnasieelever. (Nelson & Palme, 2023)

Åtgärder

7f Säkerställa minst ett mål hälsosam mat per skoldag.
--

Livsmedelsverket har ett pågående uppdrag under 2020–2025 inom ramen för den nationella livsmedelsstrategin, att genom sitt nationella *Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg*, verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider. Arbetet ska syfta till att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor.

Statens jordbruksverk har fått i uppdrag att förbereda införande av stöd från EU:s skolprogram till utdelning av frukt i skolor från och med skolår 2025/2026. Sverige är idag den enda medlemsstaten i EU som inte nyttjar frukt/grönsakdelen i EU:s skolprogram. Sverige nyttjar enbart mjölkstödet.

3.3 Hälso- och sjukvård

Nulägesrapport från ESPAN

Barn inkluderas automatiskt i det svenska barnvaccinationsprogrammet som ger skydd mot elva sjukdomar.

Vård i den öppna hälso- och sjukvården (inom både primär- och specialistvård) är kostnadsfritt för alla barn under 18 år. Akutvård för barn kostar en mindre summa i de flesta regioner. Tandvård är gratis för barn och

unga under 23 år. Receptbelagda läkemedel är kostnadsfria för barn under 18. (Nelson & Palme, 2023)

Åtgärder

8a Underlätta tidig upptäckt och behandling av sjukdomar och problem med utvecklingen, även vad gäller den psykiska hälsan, säkerställa tillgång till regelbundna undersökningar och screeningprogram, däribland hos tandläkare och ögonläkare. Säkerställa snabb behandlande vård och rehabiliterande uppföljning, inbegripet tillgång till läkemedel, behandling och stöd samt tillgång till vaccinationsprogram.

Den 10 augusti 2023 gav regeringen Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering och Statens skolverk i uppdrag att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga till och med 20 års ålder (S2023/02379). Programmet ska bland annat främja barns och ungas hälsa och utveckling och förebygga ohälsa. Myndigheterna ska föreslå en långsiktig och ändamålsenlig uppföljning av barns och ungas hälsa och utveckling samt utvärdera programmens insatser. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 oktober 2026.

Under 2022 gjordes flera satsningar för att främja barns hälsa och stärka förutsättningarna för att alla barn ska ha rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Genom överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom området psykisk hälsa och suicidprevention har ca 1,6 miljarder årligen fördelats genom överenskommelsen inom området psykisk hälsa och suicidprevention under perioden 2022–2024. Barn och unga är en särskilt prioriterad målgrupp i satsningen som har som delmål att stärka barnrättsperspektivet, i enlighet med barnkonventionen.

I augusti 2020 gav Regeringen Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med flera andra aktörer ta fram underlag inför en kommande nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention. I september 2023 överlämnade Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen tillsammans med 24 andra myndigheter ett förslag till nationell strategi. Inom ramen för detta uppdrag har Myndigheten för delaktighet tagit fram ett särskilt underlag som inkluderar den psykiska hälsan i gruppen barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Regeringen har vidare genom överenskommelsen mellan staten och SKR om god och nära vård under 2022, 2023 och 2024 fördelat drygt 3,1 miljarder kronor/år till utveckling av den nära vården, med fokus på primärvård. Den nära vården har en viktig roll både vad gäller förebyggande och främjande insatser och hälso- och sjukvård för barn och unga.

Flera satsningar har skett inom mödrahälsovården och förlossningsvården. Detta har bland annat gjorts genom uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram förslag till en nationell plan för förlossningsvården (S2023/00406) samt genom överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) med fokus på förlossningsvård och kvinnors hälsa. Med stöd av överenskommelserna har regionerna bl.a. genomfört ett omfattande förbättringsarbete med fokus på en mer personcentrerad, tillgänglig och jämlik graviditetsvårdkedja. Med stöd av överenskommelserna har regionerna genomfört ett omfattande förbättringsarbete med fokus på eftervård som är utformad utifrån kvinnors och familjers olika behov och förutsättningar.

En jämlik mödravård och eftervård är centralt för att erbjuda alla barn, särskilt behövande barn, goda förutsättningar till en stabil första tid i livet. Detta har i slutändan bäring på alla delar som berörs i barngarantin.

8b. Tillhandahålla riktade rehabiliterings- och habiliteringstjänster för barn med funktionsnedsättning.
--

Den 30 juni 2022 fick Socialstyrelsen ett uppdrag om förutsättningar för nationella riktlinjer på området rehabilitering, habilitering och hjälpmedel. I arbetet har Socialstyrelsen gjort en kartläggning över sitt befintliga stöd, en övergripande internationell utblick samt samverkat med interna och externa intressenter inom rehabilitering, habilitering och hjälpmedel. Slutsatsen utifrån kartläggningen och analysen är att det behövs ett förstärkt nationellt stöd inom områdena rehabilitering, habilitering och hjälpmedel men att det inte är lämpligt att ta fram en nationell riktlinje för områdena gemensamt.

Rehabiliterande och habiliterande åtgärder, inklusive hjälpmedel inkluderas redan, tillsammans med andra medicinska åtgärder i Socialstyrelsens nationella riktlinjer och övriga kunskapsstöd. Rehabilitering och habilitering behöver dock lyftas och införlivas tydligare i relevanta nationella riktlinjer, kunskapsstöd och andra arbeten på myndigheten. Befintliga riktlinjer från

Socialstyrelsen inom områdena behöver implementeras i regioner och kommuner. Det behövs också andra typer av stöd från myndigheten. Detta för att bidra till en jämlik tillgång till rehabilitering, habilitering och hjälpmedel i hela landet.

Från och med den 1 januari 2024 ingår det i primärvårdens lagreglerade grunduppdrag (13 a kap. 1 § HSL) att regioner och kommuner inom ramen för verksamhet som utgör primärvård särskilt ska tillhandahålla rehabiliterande insatser utifrån patientens individuella behov och förutsättningar.

8c. Genomföra tillgängliga hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande program med inriktning mot behövande barn och deras familjer, och mot yrkesgrupper som arbetar med barn.

Regeringen gav den 4 maj 2023 Socialstyrelsen i uppdrag att stödja och stimulera barnhälsovårdens arbete med bl.a. utökade hembesöksprogram bland yngre barn bosatta och folkbokförda i Sverige (S2023/01608). Inom ramen för uppdraget ska Socialstyrelsen bl.a. fördela medel till regioner under 2023 för att i samverkan med kommuner förbereda utökade hembesöksprogram inom områden med socioekonomiska utmaningar.

Den 30 juni 2022 gav regeringen Folkhälsomyndigheten i uppdrag att föreslå nationella delmål till relevanta folkhälsopolitiska mål samt indikatorer till dessa. Meningen är att ge en tydlig inriktning för arbetet med att främja en ökad fysisk aktivitet med särskild inriktning på barn och unga. Naturvårdsverket uppdras att bistå Folkhälsomyndigheten i arbetet (S2022/02970).

Vidare gavs Socialstyrelsen i regleringsbrevet för 2024 i uppdrag att ge stöd till kommuner och regioner i arbetet med att inrätta och organisera familjecentraler. Med familjecentral menas en samlokalisering av som minst mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och socialtjänst med inriktning mot stödjande och förebyggande verksamhet. En familjecentral riktar sig till blivande föräldrar, föräldrar, barn och andra viktiga vuxna kring barnet.

Genom samlokalisering i form av familjecentraler främjas samverkan mellan flera aktörer som är viktiga för barn och familjer. När flera aktörer som är relevanta för familjer ryms under samma tak får föräldrar och andra viktiga vuxna runt barn kännedom och kunskap om aktörerna och deras roller och

uppdrag på ett lättillgängligt sätt. Trösklarna till berörda verksamheter kan också upplevas som lägre.

Inom ramen för uppdraget ska Socialstyrelsen särskilt prioritera stöd till områden där utanförskapet är stort. Socialstyrelsen ska även bidra med kunskapsstöd till familjecentraler för att förebygga och öka upptäckten av våld samt stödja ett jämställt föräldraskap. Uppdraget ska redovisas senast den 14 mars 2026.

3.4 Hälsosam kost

Nulägesrapport från ESPAN

Sociala transfereringar ska ges på en nivå som möjliggör en hälsosam kost. De flesta barn som är underviktiga i Sverige är det på grund av sjukdom, snarare än omsorgssvikt hos vårdnadshavaren. Andelen barn som är underviktiga i Sverige är omkring 4% medan andelen överviktiga barn eller barn med fetma är ca 20%. Övervikt och fetma har ett starkt samband med socioekonomisk tillhörighet i Sverige, precis som i många andra länder (Nelson & Palme, 2023).

Åtgärder

9a. Stödja tillgång till hälsosamma måltider även utanför skoldagarna, inbegripet genom icke-finansiellt bidrag eller ekonomiskt stöd.

Regeringen gav i juni 2022 ett uppdrag åt Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket om att förbättra barns och ungas livsmedelskonsumtion med särskilt fokus på socioekonomiska skillnader (S2022/02969). Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket har i uppdrag att ta fram förslag till nationella mål med indikatorer för att ge en tydlig inriktning för arbetet med att påverka barns och ungas livsmedelskonsumtion i en mer hälsosam och hållbar riktning med särskilt fokus på grupper med sämre socioekonomiska förutsättningar. Uppdraget ska slutredovisas i januari 2025.

9b. Säkerställa att näringsnormerna för förskoleverksamhet och barnomsorg och andra skolinrättningar uppfyller specifika näringsbehov.

Livsmedelsverkets *Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg* arbetar bl.a. med att ta fram nationella riktlinjer och utbildningsmaterial för

måltider inom förskola, skola och ge stöd för bra matvanor inom LSS (lag om stöd och service till vissa funktionshindrade).

9c. Begränsa reklamen för och tillgången på livsmedel med höga halter av fett, salt och socker i förskola och barnomsorg och andra skolinrättningar.

Livsmedelsverket genomför, under åren 2021–2024, en matvaneundersökning hos småbarn med en åldersgrupp i taget. Först fyraåringar, sedan 1,5-åringar och till sist 9-månaders barn.

Livsmedelsverket har i februari 2024 avrapporterat ett uppdrag de fick hösten 2020 om att undersöka, skapa förutsättningar för och främja frivilliga branschöverenskommelser inom livsmedelsbranschen om att sänka halterna av salt respektive socker i maten. Vidare att ta fram ett kunskapsunderlag om vilka åtgärder som minskar konsumtionen av energitäta och näringsfattiga livsmedel, särskilt hos barn och unga i olika socioekonomiska grupper.

Myndigheten konstaterar i sin slutrapport att livsmedelsproducenter och dagligvaruhandeln är beredda på att minska på salt och socker i maten genom frivilliga överenskommelser och samarbeten inom branschen. Många företag jobbar redan med detta men arbetet behöver intensifieras och det behövs även ett långsiktigt engagemang i branschen, en efterfrågan från konsumenterna och att effekterna följs upp löpande. Livsmedelsverkets sammanställning visar att ett stort antal länder både inom och utom Europa har infört olika typer av styrmedel för att påverka livsmedelskonsumtionen och därigenom förbättra hälsan i befolkningen. Det handlar bl.a. om skatter/subventioner, nudging, skolfruktsstöd, och reglering av marknadsföring, utbud, priskampanjer och placering i butik. Sammanfattningsvis är den samlade forskningen tydlig med att det krävs många olika typer av åtgärder för att minska förekomsten av den matrelaterade ohälsan. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Slutligen saknar Sverige en handlingsplan vad gäller reklam riktad till barn. Sverige deltar i WHO:s nätverk *European Action Network on Reducing Marketing Pressure on Children*.

9d. Ge lämplig information till barn och familjer om hälsosam mat för barn.

Ovan nämnda uppdrag om mål och indikatorer samt om minskning av salt, socker och näringsfattiga livsmedel under 9c, kan också ha bäring på punkt 9d.

Livsmedelsverket har tillsammans med Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Konsumentverket utarbetat en nationell amningsstrategi. Syftet med strategin är att få till stånd en bättre struktur för samordning av amningsfrågor, för att öka förutsättningarna för att vården ska kunna bedriva ett arbete som i ännu högre grad än idag främjar och stödjer amning, så att alla föräldrar får det stöd de behöver och efterlyser.

Regeringen har gett Livsmedelsverket i uppdrag att utifrån de nordiska näringsrekommendationerna 2023 analysera hur de miljömässiga hållbarhetsaspekterna kan påverka den svenska livsmedelsproduktionen samt uppdatera de svenska kostråden. Slutredovisning av analysen ska ske den 30 april 2024. Arbetet med att uppdatera kostråden har påbörjats och beräknas vara klart under 2024.

3.5 Adekvata bostäder

Nulägesrapport från ESPAN

Sociala bostäder (social housing) förekommer inte i Sverige. Sverige har en integrerad hyresbostadsmarknad med en relativt stor andel icke-vinstdrivande hyresbostäder av hög kvalitet. Barnfamiljer med låg inkomst kan ha rätt till inkomstprövat bostadsbidrag. I princip inga barn bor på gatan i Sverige. (Nelson & Palme, 2023)

Åtgärder

10a. Säkerställa att hemlösa barn och deras familjer får lämplig inkvartering i tillfälliga boenden, snabbt flyttas från dessa boenden till permanenta bostäder och får tillgång till relevanta sociala tjänster och rådgivningstjänster.

I juni 2022 beslutade regeringen en ny nationell hemlöshetsstrategi för perioden 2022–2026. I strategin anges fyra mål för att motverka hemlöshet:

1. Hemlöshet ska förebyggas,
2. Ingen ska bo eller leva på gatan,

3. Metoden *Bostad Först* bör införas nationellt,
4. Det sociala perspektivet i samhällsplaneringen ska stärkas.

Regeringen har också beslutat om ett antal regeringsuppdrag som ska stödja den nationella hemlöshetsstrategins mål:

- Uppdrag till länsstyrelserna att stödja kommunerna i arbetet mot hemlöshet,
- Uppdrag till Socialstyrelsen att analysera hur kommunens akuta boendelösningar används,
- Uppdrag till Socialstyrelsen att genomföra en nationell hemlöshetskartläggning,
- Förstärkning av metoden Bostad Först.

Vidare har Kronofogdemyndigheten fått i uppdrag av regeringen att verka för att ett avhysningsförebyggande samarbete etableras med socialtjänst och hyresvärdar i samtliga kommuner. Arbetet ska särskilt inriktas mot att förebygga avhysningar som berör barn. Kronofogdemyndigheten har arbetat för att stödja uppbyggnaden av lokal samverkan mellan socialtjänsten och hyresvärdar. Enligt myndigheten har arbetet på kort sikt bidragit till att ansökningarna om avhysning blivit mer träffsäkra. På sikt är målet att samverkan ska bidra till färre avhysningar och till att minska antalet avhysningar som berör barn.

Utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning överlämnade sitt betänkande *Sänk tröskeln till en god bostad* (SOU 2022:14) till regeringen i mars 2022. Utredningen hade bl.a. i uppdrag att analysera uppgiftsfördelning mellan stat och kommun, vissa bostadspolitiska verktyg samt vid behov lämna förslag som ökar deras effektivitet. Syftet med utredningen var att skapa förutsättningar för en socialt hållbar bostadsförsörjning som underlättar situationen för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor. Utredningens förslag bereds just nu inom Regeringskansliet.

Regeringen har remitterat en promemoria för att skapa bättre förutsättningar på bostadsmarknaden. Bland annat föreslås ett antal förtydliganden i lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. I promemorian föreslås att det ska bli obligatoriskt för kommuner att under vissa förutsättningar tillhandahålla hyresgarantier till barnfamiljer. Syftet är att

underlätta för barnfamiljer som saknar egen bostad att kunna få tillträde till en sådan. Vidare föreslås även att kommunala bostadsförmedlingar får förmedla bostäder som reserverats utifrån olika behov och erbjuda förturer utan att det påverkar möjligheten att ta ut köavgift av de sökande.

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att inom ramen för befintlig verksamhet, såsom t.ex. arbete som avser hållbar samhällsplanering och boende, integration och främjande av samverkan mellan kommuner, redovisa om kommunerna i länet aktivt medverkar till att deras kommuninvånare bosätter sig i en annan kommun.

I departementspromemorian *Stärkt hyresrättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor* (Ds 2023:18) har det hyresrättsliga skydd som sedan 2014 finns för personer som har utsatts för brott i en nära relation utvärderats. Utredaren har även sett över behovet av att utöka eller förtydliga möjligheterna för dessa personer att bo kvar i en hyresrätt. Enligt uppdraget ska utredaren särskilt uppmärksamma lagförslagets effekter för barn som den våldsutsatta bor tillsammans med. Ett stärkt hyresrättsligt skydd kommer i de fall det ingår barn i hushållet även barnen till godo. Promemorian har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Slutligen kommer barn och unga som placeras i skyddat boende från den 1 april 2024 att få rätt till en hälsoundersökning på motsvarande sätt som gäller för barn och unga som är placerade utanför hemmet i andra former. Bestämmelserna innebär att regionen på socialnämndens initiativ ska erbjuda en hälsoundersökning i anslutning till att en placering av ett barn, eller en ung person i åldern 18–20 år, i ett skyddat boende inleds. Socialnämnden ska, om det inte är obehövt, underrätta regionen om att barnet eller den unge ska erbjudas en sådan undersökning. Det kommer också från den 1 april 2024 gälla nya bestämmelser som tydliggör att elever som flyttar från hemkommunen på grund av en placering i skyddat boende har rätt att tas emot i skola i vistelsekommunen. De ska även ha samma rätt till skolskjuts som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

10b. Vid behov utvärdera och se över nationell, regional och lokal bostadspolitik och vidta åtgärder för att säkerställa att det bästa för familjer med behövande barn, inbegripet åtgärder mot energifattigdom, vederbörligen beaktas. Sådan utvärdering och översyn bör också omfatta subventionerat boende och bostadsbidrag.

Punkterna under 10a har även bäring på punkterna under 10b.

Den nuvarande konstruktionen för bostadsbidraget, som bland annat lämnas till barnfamiljer med låga inkomster, kan ge upphov till återkrav och skuldsättning. Träffsäkerheten i bidraget kan ökas genom att använda uppgifterna i arbetsgivardeklarationerna på individnivå som underlag för inkomst av tjänst. Det får till följd att bostadsbidraget lämnas med ett mer korrekt belopp från början. I betänkandet *Träffsäkert* (SOU 2021:101), som just nu bereds inom Regeringskansliet, finns ett sådant förslag. Av budgetpropositionen för 2024 framgår att regeringen avser att återkomma med förslag.

Ett tillfälligt tilläggsbidrag lämnas till barnfamiljer med bostadsbidrag under perioden den 1 juli 2022–30 juni 2024 med anledning av ökade levnadsomkostnader. Tilläggsbidraget höjdes även fr.o.m. den 1 juli 2023 med anledning av den försämrade ekonomiska situationen för barnfamiljer med låga inkomster. I vårändringsbudgeten för 2024 föreslår regeringen att tilläggsbidraget ska förlängas ytterligare, t.o.m. den 31 december 2024. Tilläggsbidrag lämnades även under delar av 2020 och 2021 med anledning av den ekonomiska situation som barnfamiljer riskerade att hamna i till följd av covid-19-pandemin. Tilläggsbidraget är ett stöd av extraordinär karaktär som lämnas under en begränsad tidsperiod.

10c. Ge förtur och snabb tillgång till subventionerat boende för behövande barn och deras familjer.

Utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning har överlämnat sitt betänkande *Sänk tröskeln till en god bostad* (SOU 2022:14) till regeringen. Utredningens förslag bereds just nu inom Regeringskansliet. Se ovan under 10b.

Regeringen har remitterat en promemoria för att skapa bättre förutsättningar på bostadsmarknaden. Bl.a. föreslås ett antal förtydliganden i lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. I promemorian föreslås att det ska bli obligatoriskt för kommuner att under vissa förutsättningar tillhandahålla hyresgarantier till barnfamiljer. Syftet är att underlätta för barnfamiljer som saknar egen bostad att kunna få tillträde till en sådan. Vidare föreslås även att kommunala bostadsförmedlingar får förmedla bostäder som reserverats utifrån olika behov och erbjuda förturer utan att det påverkar möjligheten att ta ut köavgift av de sökande.

10d. Förhindra att barn placeras på institution samtidigt som man tar hänsyn till vad som är bäst för barnen. Säkerställa att barn flyttas från institutionsvård till närvård eller familjehemsvård av god kvalitet och stödja ett självständigt liv och social integration för dem.

Utredningen *Barn och unga i samhällets vård* har bl.a. haft i uppdrag att se hur fler lämpliga familjehem kan skapas samt att se över och föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vården kan öka när barn och unga placeras i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende med mera. Utredningen överlämnade i november 2023 sitt betänkande *För barn och unga i samhällsvård* (SOU 2023:66). I betänkandet lämnas en rad förslag för att höja kvaliteten i vården, bl.a. krav på tillstånd för familjehem och krav på särskilda beslut om var barnet eller den unga ska placeras eller omplaceras och vad socialnämnden ska beakta inför sådana beslut. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

I december 2023 tillsatte regeringen en nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården. Den nationella samordnaren ska lämna förslag på hur det kan skapas fler platser i familjehem, hem för vård eller boende (HVB), stödboende och i Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem mot bakgrund av de behov som identifieras. I samordnarens uppdrag ingår att ge kommuner och SiS stöd i deras arbete för att säkerställa kvaliteten i vården av barn och unga. Syftet är att tillförsäkra att barn och unga placeras i vårdformer som svarar mot barnets eller den unges behov. Samordnaren ska även, genom ett utåtriktat arbetssätt, bidra till att kvaliteten i vården av barn och unga säkerställs i hela vårdkedjan. I samordnarens uppdrag ingår att särskilt beakta gruppen unga som valt att lämna den organiserade brottsligheten. Samordnaren ska slutredovisa uppdraget senast den 31 december 2025.

Vidare tillsatte regeringen en utredning i februari 2024, som ska göra en översyn och föreslå en reformering av den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation (dir. 2024:13). Utredaren ska se över hur tillgången och rätten till hälso- och sjukvård, inklusive tandvård, kan säkerställas för barn och unga i den statliga barn- och ungdomsvården. Utredningen ska redovisas den 25 april 2025.

I februari 2024 gav regeringen en särskild utredare att utreda en ökad differentiering av vården vid hem för vård eller boende, HVB (dir. 2024:18).

Syftet är att säkerställa en trygg och säker vårdmiljö vid HVB och därigenom stärka HVB som en del av vårdkedjan. Utredningen ska redovisas senast den 9 maj 2025

4. Indikatorer, mål och övervakning

Kraven för tillgång till de tjänster som omfattas av rekommendationen om en europeisk barngaranti baseras i Sverige, liksom i flera andra medlemsländer, inte på EU:s definition av risk för fattigdom eller social utestängning (ARPE). Givet detta fokuserar uppföljningen nedan för Sverige på tillgången till tjänster för barn i socioekonomiskt utsatta familjer innefattande bland annat hushåll med låg inkomst eller föräldrars utbildningsnivå. Utöver detta fokuserar indikatorer, mål och övervakning på behövande barn enligt ovan redogörelse.

I Sveriges handlingsplan presenterades ett antal målformuleringar samt ett antal kvantitativa indikatorer för uppföljning av målen. Indikatorerna har i denna uppföljning delvis reviderats och kompletterats. Det kan noteras att det fortsatt finns begränsningar i tillgången till kvantitativa underlag för uppföljning av målen. Det innebär bland annat att kvantitativa indikatorer fortsatt saknas för några mål.

I det följande redovisas en uppföljning baserade på de uppdaterade kvantitativa indikatorerna i handlingsplanen, för vilka statistik finns tillgänglig.

Mål (5) – Andelen barn i hushåll med långvarigt ekonomiskt bistånd ska minska

Indikator – Andel barn i hushåll med ekonomiskt bistånd under minst 10 månader under ett år

Andel barn i hushåll med ekonomiskt bistånd under minst 10 månader under ett år

År	Antal barn i hushåll med bistånd	Antal barn i hushåll med långvarigt bistånd	Andel barn i hushåll med långvarigt bistånd
2019	132 839	49 644	37%
2020	130 076	53 616	41%
2021	117 227	50 515	43%
2022	102 067	43 626	43%

Källa: Socialstyrelsen

Enligt indikatorn har det totala antalet barn i hushåll men ekonomiskt bistånd samt antal barn i hushåll med långvarigt bistånd minskat de senaste åren. Däremot har andelen barn i biståndshushåll som mottagit bistånd under minst 10 månader under ett år ökat mellan 2019 och 2022.

Mål (7a) – Andel barn i socioekonomiskt utsatta familjer som går i förskola ska öka.

Indikator – Andel inskrivna 3-åriga pojkar och flickor i förskolan, efter föräldrars utbildningsnivå.

Andelen flickor och pojkar som är inskrivna i förskolan den 15 oktober respektive år och fyller 3 år under kalenderåret, efter föräldrars utbildningsnivå.

	2019	2020	2021	2022
Samtliga				
<i>Förgymnasial</i>	88,7	89,3	88,4	87,4
<i>Gymnasial</i>	94,6	94,5	94,5	94,4
<i>Eftergymnasial</i>	95,9	95,8	96,0	95,8
Totalt	94,7	94,7	94,7	94,6

Flickor	2019	2020	2021	2022
<i>Förgymnasial</i>	88,3	88,6	88,2	87,5
<i>Gymnasial</i>	94,6	94,4	94,3	94,3
<i>Eftergymnasial</i>	95,8	95,7	96,0	95,8
Totalt	94,6	94,6	94,7	94,5

Pojkar	2019	2020	2021	2022
Förgymnasial	89,1	90,0	88,5	87,3
Gymnasial	94,6	94,6	94,7	94,6
Eftergymnasial	95,9	95,9	95,9	95,8
Totalt	94,7	94,8	94,7	94,6

Källa: Folkhälsomyndigheten och Statistiska centralbyrån

Andelen inskrivna flickor och pojkar tenderar att öka med längden på föräldrarnas utbildningsnivå. Enligt indikatorn har det inte har skett någon tydlig trendmässig förändring i andelen pojkar och flickor inskrivna i förskola mellan 2019 och 2022.

Som nämnts saknas underlag till indikatorer för att följa barn inskrivna i förskolan efter föräldrar inkomst (och AROPE). Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har dock i publikationen ”Öppna jämförelse för förskolan 2022” visat att det finns tydliga inkomstskillnader mellan föräldrar till barn som inte är inskrivna i förskola och föräldrar till barn som är inskrivna i förskola. I de flesta kommunerna har föräldrar till oinskrivna barn lägre utbildningsnivå än föräldrar till inskrivna. Inom ramen för arbetet visar även rapporter på kommunal nivå att andelen barn med minst en förälder som har ekonomiskt bistånd är överrepresenterade bland de som inte är inskrivna i förskolan. Nästan sex av tio kommuner har en högre andel med ekonomiskt bistånd bland föräldrar till barn som inte är inskrivna i förskolan.

Mål (7b, c) – Andelen barn som går ut gymnasiet med godkända betyg ska öka.

Indikator – I handlingsplanen angavs indikatorn ”Studieresultat för elever med avgångsbetyg efter program och inriktning efter föräldrars utbildningsnivå”. Denna har reviderats till ”Andel elever med gymnasieexamen, efter föräldrars utbildningsnivå”.

Andel elever med gymnasieexamen, efter föräldrars utbildningsnivå

	Förgymnasial utbildning	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
2018/19	79,0	88,6	93,7
2019/20	77,3	89,2	94,0
2020/21	81,0	89,5	94,5
2021/22	77,0	88,5	93,6
2022/23	76,9	87,6	93,5

Källa: Skolverket

Samtliga	Totalt	Kvinnor	Män
2018/19	91,0	92,8	89,3
2019/20	91,4	93,0	89,9
2020/21	91,8	93,5	90,3
2021/22	91,0	92,6	89,5
2022/23	90,7	92,2	89,3

Källa: Skolverket

Enligt indikatorn har andelen som erhållit en gymnasieexamen minskat något under tidsperioden, även om nivån fluktuerat något mellan olika år. Andelen är generellt lägre för elever med föräldrar med kortare utbildningsnivå jämfört med föräldrar med högre utbildningsnivå.

Mål (7d) – Barn med funktionsnedsättning ska i högre utsträckning få det stöd som behövs för likvärdig möjlighet till utbildning och i övrigt jämlika levnadsvillkor.

Indikator – Saknades i handlingsplanen. Ny indikator är ”Andel barn som varit på konsert, bio det senaste halvåret, har eget rum och ej haft råd att köpa något som kompisar har”.

Andel barn som varit på konsert, bio det senaste halvåret, har eget rum och ej haft råd att köpa något som kompisar har, efter funktionsnedsättning/ej funktionsnedsättning* år 2023**

	Flickor/pojkar	Flickor	Pojkar
Varit på konsert senaste halvåret			
Funktionsnedsättning	68	72	65
Ej funktionsnedsättning	69	74	65
Varit på bio senaste halvåret			
Funktionsnedsättning	42	49	39
Ej funktionsnedsättning	45	52	38
Har eget rum			
Funktionsnedsättning	93	92	93
Ej funktionsnedsättning	89	88	90
Ej råd att köpa något som kompisar har			
Funktionsnedsättning	34	41	29
Ej funktionsnedsättning	27	32	23

Källa: SCB, Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF)** På grund av ändrad insamlingsmetod i Barn-ULF år 2023 är det inte möjligt att jämföra med resultat från tidigare år.

***Definition av funktionsnedsättning**

Barn med funktionsnedsättning är de barn vars föräldrar svarat ”Ja” på minst en av följande frågor:

- Har han/hon astma eller allergi som hindrar honom/henne i vardagen?
- Har han/hon dyslexi, dyskalkyli eller tal- eller språkstörningar?
- Har han/hon ADHD, autism, asperger eller liknande funktionsnedsättning
- Har han/hon en synnedsättning som hindrar hans/hennes dagliga liv och som inte går ...att korrigera med glasögon?
- Har han/hon en hörselnedsättning?
- Har han/hon en rörelsenedsättning?
- Har han/hon någon annan funktionsnedsättning eller annat hälsoproblem som hindrar ...honom/henne i vardagen?

Indikatoren visar³ att flickor som svarat att de har en funktionsnedsättning i något lägre grad har ett eget rum jämfört med flickor utan funktions-

³ Endast statistiskt signifikanta skillnader mellan grupper kommenteras.

nedsättning. Indikatorn visar vidare att en högre andel flickor med en funktionsnedsättning uppgett att de inte har råd att köpa något som andra har för att det kostade för mycket. Detta gällde såväl jämfört med pojkar med funktionsnedsättning som flickor och pojkar utan funktionsnedsättning. Indikatorn visar slutligen att det inte verkar finnas några statistiskt signifikanta skillnader mellan barn som uppgett att de har ett funktionshinder och övriga barn vad gäller att gå på bio och konserter.

Mål (7k) – Andelen barn i socioekonomiskt utsatta familjer som tar del i idrott och kulturella aktiviteter ska öka.

Indikator – Saknades i handlingsplanen. Ny indikator är ”Andel barn som deltar i idrotts- och fritidsaktiviteter efter hushållets inkomstnivå respektive socioekonomisk områdesindelning”.

Andel barns som deltar i idrotts- och fritidsaktiviteter efter hushållets inkomstnivå år 2023*

	Samtliga	Flickor	Pojkar
idrott i förening/klubb			
0-60 procent av medianinkomsten	47	36	57
60+ procent av medianinkomsten	57	55	59
brukar vara på aktivitet med vuxen ledare (exkl. sport)			
0-60 procent av medianinkomsten	24	22	26
60+ procent av medianinkomsten	22	23	22

Källa: SCB, Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF). * På grund av ny insamlingsmetod i Barn-ULF 2023 saknas jämförelser med tidigare år.

Indikatorn visar att flickor i hushåll med en inkomst under 60 procent av medianinkomsten i befolkningen i lägre grad, jämfört med pojkar och jämfört med flickor i hushåll med högre inkomster, deltar i idrott i en förening eller klubb. Det föreligger inga statistiskt signifikanta skillnader mellan ovan inkomstgrupper vad gäller i deltagande i andra typer av ledarledda aktiviteter.

Andel barns som deltar i idrotts- och fritidsaktiviteter efter socioekonomiska områden* år 2023**

	Samtliga	Flickor	Pojkar
idrott i förening/klubb			
Områden med stora socioekonomiska utmaningar	48	35	63
Socioekonomiskt blandade områden	49	44	54
Områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar	67	66	69
brukar vara på aktivitet med vuxen ledare (exkl. sport)			
Områden med stora socioekonomiska utmaningar	22	18	25
Socioekonomiskt blandade områden	23	23	23
Områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar	23	23	23

Källa: SCB, Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF). ** På grund av ny insamlingsmetod i Barn-ULF 2023 saknas jämförelser med tidigare år.

Indikatorn visar att flickor i områden med stora socioekonomiska utmaningar i lägre grad deltar i idrott i en förening eller klubb jämfört med pojkar samt jämfört med flickor i områden med blandade eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Det föreligger inga statistiskt signifikanta skillnader mellan pojkar i ovan områden vad gäller i deltagande i idrott i en förening eller klubb. Det föreligger heller inga statistiskt signifikanta skillnader mellan ovan grupper vad gäller i deltagande i andra typer av ledarledda aktiviteter.

*Områdestyperna beskriver likheter och skillnader i socioekonomisk status på lägre geografiska nivåer. Områdestyperna visas på hur de socioekonomiska skillnaderna tar sig i uttryck i ett enskilt område inom exempelvis en kommun eller ett län. Totalt finns det fem områdestyper:

Områdestyp 1 – områden med stora socioekonomiska utmaningar

Områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar

Områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden

Områdestyp 4 – områden med goda socioekonomiska förutsättningar

Områdestyp 5 – områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Källa: [Nu kan du mäta segregationens grad och uttryck - Segregationsbarometern \(boverket.se\)](#)

Mål (8a) – Placerade barn ska få en ökad tillgång till utbildning och hälso- och sjukvård inklusive tandvård.

Indikator – Saknades i handlingsplanen. Ny indikator är ”Skolgång och olovlig frånvaro för barn placerade inom Statens Institutionsstyrelses ungdomsvård”.

Skolgång och olovlig frånvaro för barn placerade inom Statens Institutionsstyrelses ungdomsvård

Läsår*		21/22	20/21	19/20
Undervisningstid (timmar)				
	Pojkar	20	19	18
Grundskola (skolpliktiga)	Flickor	17	16	17
	Total	19	18	17
	Pojkar	13	12	13
Gymnasieskola (Icke skolpliktiga)	Flickor	13	11	11
	Total	13	11	12
Ogiltig frånvaro (procent)				
	Pojkar	11	8	9
Grundskola (skolpliktiga)	Flickor	9	15	21
	Total	10	11	13
	Pojkar	13	14	14
Gymnasieskola (Icke skolpliktiga)	Flickor	14	16	22
	Total	13	14	16

*Tabellen är inte fullt ut jämförbar mellan åren då beräkningen av ogiltig frånvaro och undervisningstid justerats under läsår 21/22. Skolresultat för Vemyra och Hässleholm 21/22. Läsåret har även justerats med lovperioder på ett mer rättvisande sätt jämfört med 19/20 och 20/21. Data för 19/20 och 20/21 är inte justerat enligt den nya beräkningsmodellen.
Källa: Statens Institutionsstyrelse, Adela

Enligt statistiken har den genomsnittliga undervisningstiden i grundskola för placerade barn ökat något mellan 2019/20 och 2021/22 samtidigt som den genomsnittliga frånvaron minskat något. För pojkar och flickor i gymnasieutbildning ses en motsvarande utveckling med en något ökad

genomsnittlig undervisningstid och minskad ogiltig frånvaro. Statistik saknas kring placerade barns nyttjande av hälso- och sjukvård.

Mål (8a) – Andel familjer i socioekonomisk utsatthet som tar del av MVC och BVC ska öka.

Indikator – Saknas.

Mål (10a, b, c) – Antal barn som berörs av avhysning ska minska.

Indikator – Barn berörda av verkställd avhysning.

Antal barn berörda av verkställd avhysning

	2019	2020	2021	2022	2023
Antal barn	467	449	572	575	674
Totalt antal verkställda avhysningar	2 506	2 209	2 672	2 620	2 905

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Antalet barn som är berörda av verkställda avhysningar har mellan 2019 och 2023 ökat med drygt 200 barn eller med ca 45 procent. Även det totala antalet verkställda avhysningar har ökat mellan åren. Noteras kan att statistiken även innefattar barn som bor deltid hos en förälder som vräks.

Mål (10a, b, c) – Andelen barnfamiljer med en orimlig boendelösning (trångboddhet i kombination med ansträngd boendekonomi) ska minska.

Indikator – Saknades i handlingsplanen. Ny indikator är ”Andel barn som bor i trångbodda hushåll med ansträngd boendekonomi”.

Andel barn som bor i trångbodda hushåll med ansträngd boendekonomi*

	0–5 år	12–17 år
2012	5,6	5,0
2013	5,8	5,1
2014	5,8	5,0
2015	5,7	4,8
2016	5,6	4,4
2017	6,0	4,6

2018	5,7	4,2
2019	5,8	4,5
2020	5,7	4,4
2021	4,9	3,9

Källa: Boverket

*Ansträngd boendekonomi – Hushållet har en inkomst som inte räcker till att täcka en baskonsumtion beräknad utifrån genomsnittshyror på orten och riksnormen. Trångboddhet (enligt norm 3) – Utöver kök och vardagsrum ska det finnas möjlighet att ge varje hushållsmedlem ett eget rum, utom makar/partners, som antas dela sovrum.

Statistiken indikerar en viss minskning i andel barn som bor i trångbodda hushåll med ansträngd boendekonomi mellan 2019 och 2021.

Mål (10a, b, c) – Antalet barn som befinner sig i hemlöshet ska minska.

Indikator - Antal barn i någon av de fyra hemlöshetssituationerna uppskattade genom nationella eller lokala kartläggningar.

De sex vanligaste boendesituationerna för personer i hemlöshetssituation 1, 2 och 4 som hade barn och som bodde med sina barn, v. 16, 2023.

Boendesituation v. 16 2023	Antal personer med barn	Antal som bodde med barn
Härbärke, akutboende	320	91
Vandrarhem, Hotell	254	101
Skyddat boende eller Kvinnojour	280	183
Boende med stöd, Inackorderingshem - skrivs ut inom 3 mån utan bostad	378	102
Ofrivilligt boende hos familj/släkt – utan inneboendekontrakt	334	105
Ofrivilligt boende hos kompisar/bekanta – utan hyres-/inneboendekontrakt	336	39

Källa: Socialstyrelsens enkätundersökning hemlöshetskartläggning v. 16 2023.

Det var 2 985 personer (29 procent) som var i någon akut eller tillfällig hemlöshetssituation (1, 2 eller 4) som hade barn under 18 år, under kartlägningsveckan. I kartläggningen 2017 var det 32 procent som var föräldrar till barn under 18 år under mätveckan, med motsvarande uppgiftslämnare.

Antal barn i någon av de fyra hemlöshetsituationerna*, v 16 2023.

Personer i situation 1, 2 och 4 med:	Antal barn
Barn under 18 år	5 349
Barn som bodde med sin hemlösa förälder	1 832
Barn som bodde med förälder i akuta boenden	1 010
Personer i situation 3 med:	Antal barn
Barn under 18 år	4 073

Källa: Socialstyrelsens enkätundersökning hemlöshetskartläggning v. 16 2023.

Sammanlagt var det 5 349 barn under 18 år som hade en förälder som var i hemlöshetsituation 1, 2 eller 4 under mätveckan 2023, som Socialstyrelsen fått kännedom om. De föräldrar som bodde tillsammans med sina barn helt eller växelvis hade sammanlagt 1 832 barn under 18 år. Drygt 1 000 av dessa barn vistades med sina föräldrar på olika akuta boenden under mätveckan.

De flesta av barnen som bodde tillsammans med en hemlös förälder gjorde det i långsiktiga boendelösningar, med personer som var i hemlöshetsituation 3. Det var dock långt ifrån alla kommuner som kunde ta fram eller sammanställa uppgifter om hushåll med barn eller antalet barn. Det var 1 833 hushåll med barn som hade den här formen av långsiktigt boende med andrahandskontrakt, i de 185 kommuner av som svarat på frågan.

*Hemlöshetsituation 1 – Akut hemlöshet – innefattar personer som är hänvisade till akutboende, härbärke, jourboende, skyddade boenden, vandrarhem eller motsvarande. I hemlöshetsituation 1 ingår också personer som sover i offentliga lokaler/platser, utomhus, trappuppgångar, garage, källare/vind, tält, bil eller motsvarande.

Hemlöshetsituation 2 – Institutionsvistelse och boende med stöd – ska lämna inom 3 månader utan bostad. Innefattar en person som antingen bor i boende med stöd (tidigare stödboende) eller inackorderingshem, vårdas eller behandlas på SiS-institution, i hem för vård och boende (HVB) eller i familjehem, får heldygnsvård inom hälso- och sjukvården (inkl. vårdas enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, LRV och enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, LPT) eller är intagen inom Kriminalvården (anstalt eller häkte) Personen ska friges/flytta inom 3 månader efter mätvecka 16, men utan egen bostad ordnad inför flytten/utskrivningen. Hit räknas även personer som skulle ha skrivits ut/flyttat ut, men som är kvar p.g.a. att de inte har någon egen bostad ordnad.

Hemlöshetsituation 3 – Långsiktiga boendelösningar via socialtjänsten.

Innefattar personer som bor i långsiktiga boendelösningar, med biståndsbeslut enligt 4 kap. 1 och 2 §§ SoL. Det gäller personer som bor i träningslägenhet, försökslägenhet, socialt kontrakt, kommunalt kontrakt, bostad först eller motsvarande. Det är boendelösningar med någon form av hyresavtal/ kontrakt (ofta andrahandskontrakt) där boendet är förenat med tillsyn, särskilda villkor eller regler - med begränsad besittningsrätt.

Hemlöshetsituation 4 – Eget ordnat kortsiktigt boende. Innefattar personer som bor ofrivilligt, tillfälligt och kontraktslöst hos kompisar eller bekanta och hos familj eller släktingar. Här ingår även personer som tillfälligt (max 3 månader efter vecka 16) bor inneboende eller i andrahand hos privatperson.

5. Finansiering

Som beskrivits tidigare kan handlingsplanen för implementeringen av den europeiska barngarantin ses som ett ramverktyg för att få en överblick av de åtgärder som pågår inom ordinarie verksamheter. Beslut om åtgärder och behov av allokering av medel är en integrerad del av det arbete som Sveriges regering bedriver inom olika politikområden. Där behov av medel finns för att genomföra en specifik åtgärd hanteras det inom den ordinarie budgetprocessen. Vilka medel som har tilldelats för specifika åtgärder framkommer i viss mån under avsnitt 3 i denna rapport. Några särskilda medel för att genomföra handlingsplanen som sådan har inte avsatts.

Det svenska programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027 (ESF+) godkändes av kommissionen den 7 augusti 2022. Inom programområde C. *Minska risken för ekonomisk utsatthet* är stödet riktat till insatser för social inkludering med syfte att stödja individer som är ekonomiskt utsatta inom definitionen av relativ fattigdom, där omkring hälften av de tilldelade medlen riktas till insatser som syftar till att motverka risken för och mildra konsekvenserna av barnfattigdom. Insatser ska syfta till att ge barn förutsättningar för en meningsfull fritid och trygg skolgång. Därmed ökar deras möjligheter till social gemenskap samtidigt som risken för skolavhopp minskar. Inom programområdet är det möjligt att ge insatser som berör barn från sex års ålder.

Under 2023 har nio projekt med inriktning barnfattigdom startat. Samtliga nio projekt bedrivs i kommuner som har områden som finns på polisens lista för särskilt utsatta områden. Projekten fokuserar huvudsakligen på att ge

barn möjlighet att delta i fritidsaktiviteter i anslutning till att de slutat skoldagen.

6. Framåtblickande perspektiv

I arbetet med att ta fram handlingsplanen konstaterades att svensk lagstiftning ger förutsättningar för att alla barn ska få faktisk tillgång till de grundläggande samhällstjänster som avses i barngarantin och att de flesta av tjänsterna dessutom är kostnadsfria.

Samtidigt kan fortsatt konstateras att det finns grupper av barn som inte får eller riskerar att inte få tillgång till samhällstjänsterna. De åtgärder som har inkluderats i handlingsplanen bedöms bidra till att den faktiska tillgången till samhällstjänsterna på sikt kommer att förbättras. Vissa nya åtgärder, vilka beskrivs under avsnitt 3, har tillkommit sedan handlingsplanen beslutades. Dessa kan vid en framtida översyn komma att inkluderas som en del av handlingsplanen.

I kommissionens återkoppling med deras observationer på den svenska handlingsplanen lyfts att det inte är tydligt hur de åtgärder som ska stötta tillgången till adekvat boende svarar mot barngarantins rekommendation på området. Även utifrån de berättelser som framkommit under de samråd som har genomförts med ungdomar, blir det tydligt att regeringens insatser som beskrivs under mål 10a i avsnitt 3 är viktiga hörnstenar för att stötta målgruppen. Under avsnittet presenteras bland annat åtgärder för att motverka avhysningar som berör barn samt förslag om att stärka hyresrättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor och barn (Ds. 2023:18). Även den nationella hemlöshetsstrategi som regeringen beslutade i juni 2022 beskrivs i avsnitt 3.5. De fyra mål för att motverka hemlöshet som anges i strategin, tillsammans med de åtgärder som vidtas, svarar väl mot rekommendationen om adekvat boende i barngarantin.

Kraven för tillgång till de tjänster som omfattas av rekommendationen om en europeisk barngaranti baseras på EU:s definition av risk för fattigdom eller social utestängning (AROPE). Då AROPE inte används som begrepp i Sverige, kommer det fortsatt vara en utmaning att fånga rätt målgrupp i den statistik som finns tillgänglig. Det av EU framtagna övervakningsverktyg för den europeiska barngarantin kan i viss mån vara ett stöd och komplement till den nationella uppföljningen.

Vid framtagandet av denna rapport har indikatorerna utvecklats, se särskilt i avsnitt 4. Vi ser dock ett fortsatt behov av att underlätta tillgången till nationella kvantitativa underlag och framför allt vad gäller administrativa data.

Arbetet med att vidta åtgärder som i sak korrelerar med barngarantins syfte och stödjer de grupper av barn som riskerar att inte ta del av grundläggande samhällstjänster bedrivs som en integrerad del av regeringens politik inom relevanta sakområden. Det säkerställer att åtgärderna följs upp kontinuerligt och att behov av förändringar kan hanteras på ett effektivare sätt. Samtidigt ger arbetet med handlingsplanen möjlighet att ge den överblick på helheten som krävs för att säkerställa det långsiktiga arbetet med att förebygga och bekämpa social utsatthet bland behövande barn.

Vid framtagandet av denna rapport har samråd skett med berörda myndigheter, aktörer inom civilsamhället och direkt med barn. Barnets röster i denna rapport är inte representativa för samtliga barn i Sverige och resultatet kan därför inte generaliseras. Det finns anledning att se över hur barns deltagande kan utformas och effektiviseras i det fortsatta arbetet med barngarantin och kommande åiterrapporteringar.

Insatser, och brist på insatser, slår i vissa fall olika mot flickor och pojkar. Inför kommande åiterrapporteringar är ett tydligare jämställdhetsperspektiv någonting som möjligtvis kan medföra mervärde och en fördjupad analys, även på EU-nivå.

7. Sammanfattande iakttagelser

Syftet med den europeiska barngarantin är att förebygga och bekämpa social utestängning genom att garantera att behövande barn har faktisk, och för vissa tjänster kostnadsfri, tillgång till ett antal grundläggande tjänster. På så sätt bidrar rekommendationen till att försvara barnets rättigheter genom att bekämpa barnfattigdom och främja lika möjligheter.

De flesta av de grundläggande tjänsterna som omfattas av den europeiska barngarantin är i Sverige redan kostnadsfria eller subventionerade i hög grad. För vissa tjänster är kostnaden kopplad till hushållets eller vårdnadshavarens/vårdnadshavarnas inkomster, vilket minskar sannolikheten att samhällstjänsten inte utnyttjas på grund av ekonomisk utsatthet.

Den svenska familjepolitiken är av vikt för att stärka barnhushållens ekonomi och minska risken för ekonomisk utsatthet, framför allt för ensamstående kvinnor med flera barn. Att minska risken för ekonomisk utsatthet är betydelsefull för att minska andelen barn som kan riskera att inte få tillgång till grundläggande samhällstjänster.

Som redovisats i avsnitt 3 har Sverige ett stort antal planerade, implementerade och genomförda reformer och insatser riktade mot grupper av behövande barn i Sverige, vilka sammanfaller med rekommendationen. Flera av de åtgärder som fanns i handlingsplanen pågår fortsatt och för flera av dem har förstärkningar gjorts genom ytterligare åtgärder såsom exempelvis att regeringen tilldelat mer medel för genomförandet.

Regeringen har även beslutat om ett flertal förebyggande insatser som på längre sikt förväntas minska risken för fattigdom och social utestängning hos målgruppen, vilka beskrivs i detalj i kapitel 3. Exempel på förebyggande insatser är satsningen på skolsociala team (7b), propositionen Förskola för fler barn (7e), utökad lovskola (7e), införande av fritidskortet (7k), att genom Riksidrottsförbundet utveckla idrottsverksamhet i utsatta områden (7k), framtagande av ett nationellt hälsoprogram för barn och unga (8a), utökade hembesöksprogram inom barnhälsovården (8c), inrättande av familjecentraler (8c) samt ett avhysningsförebyggande samarbete genom Kronofogdemyndigheten (10a).

Vad gäller de enskilda målen fluktuerar måluppfyllelsen något i både positiv och negativ riktning. Ingen målindikator uppvisar dock någon stor effekt. Ett område som särskilt bör uppmärksammas är att antalet avhysningar där det finns barn i hushållet ökar. Alltför många barnfamiljer befinner sig i akut hemlöshet eller i en osäker boendesituation. Detta kan få negativa konsekvenser för den enskilde, till exempel i form av sämre hälsa och resultat i skolan, men även för folkhälsan ur ett bredare perspektiv. I avsnitt 3.5 redovisas flera myndighetsuppdrag som är inriktade på att motverka avhysningar, vissa särskilt inriktade mot att förebygga avhysning av barnfamiljer. Barnfamiljer har med anledning av det ekonomiska läget, med en nedgång i ekonomin i kombination med hög inflation, även getts bättre förutsättningar för att klara sina boendekostnader genom det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag.

De dialogmöten som hållits med civilsamhället genom Barnrättsdelegationen samt med berörda myndigheter har bidragit med många viktiga perspektiv. Under förfarandet inkom synpunkter, särskilt från civilsamhället, på hur situationen för barn mäts genom de utvalda indikatorerna. Vidare lyftes behov av ökad och bättre representation bland de barn och ungdomar som deltar i arbetet med att följa upp den nationella handlingsplanen. Både myndigheter och civilsamhället framhöll att fler barn och ungdomar som definieras som *behövande barn* behöver representeras. Även behov av tillgängliggjort och åldersanpassat material om barngarantin lyftes. Vid sidan av de synpunkter som inkommit framhöll även flera deltagare att barngarantin som sådan är ett viktigt verktyg för att uppmärksamma behovande barns behov och rättigheter.

Att bekämpa social utestängning är ett långsiktigt arbete och utfallet av de insatser som ges kan i viss mån vara svåra att mäta i faktiska siffror. En annan faktor till att det inte fullt ut går att dra några tydliga slutsatser är att målgruppen ”behövande barn” enligt EU:s rekommendation avser barn i AROPE och att denna grupp inte definieras i nationella ax ante och ex post analyser och uppföljningar. Även brister i nationell och internationell tillgång till kvantitativa underlag utgör en utmaning i att kunna dra några tydliga slutsatser kring reformer och insatser.

Samtidigt har det vid framtagandet av denna rapport enbart gått två år sedan handlingsplanen beslutades. Att bekämpa social utestängning kräver ett gediget och långsiktigt arbete, vilket även måste anpassas till den nationella kontexten. Även om det inte går att visa på några omfattande konkreta resultat ännu kan det dock konstateras att politiken för att utvecklingen ska fortsätta i positiv riktning är på plats.